

4. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

4.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

Ar nodokļu izdevumiem saprot jebkuras tiesību aktu normas vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu maksājumus kādai nodokļu maksātāju grupai salīdzinājumā ar nodokļa pamatlīkmi. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātas likmes;
- 4) atlikts nodokļa maksājums;
- 5) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Jāatzīmē, ka zemāk sniegtā VID informācija par likumos noteiktajiem nodokļu atvieglojumiem un atlaidēm var mainīties atbilstoši nodokļu maksātāju iesniegtajiem deklarāciju, paziņojumu un pārskatu precizējumiem, ko nosaka likuma **“Par nodokļiem un nodevām”** 16. pants, paredzot nodokļu maksātājiem iespēju iesniegt nodokļu administrācijai iesniegumu par deklarācijas labojumu vai nodokļu (ar nodokli apliekamā objekta) aprēķina precizējumu triju gadu laikā pēc konkrētajos likumos noteiktā maksāšanas termiņa, kā arī kavēti iesniegtajiem pārskatiem.

Vairāk par nodokļu atvieglojumiem informācija pieejama Finanšu ministrijas mājaslapā – sadaļā “Nodokļu politika” → “Noderīga informācija” → “Informatīvie ziņojumi un pētījumi”, kur ir atrodama informācija par nodokļu atvieglojumu novērtējumu par 2018. gadu: <https://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu-politika/noderiga-informacija/informativie-zinoju-mi-un-petijumi/>

Informācija par nodokļu atvieglojumiem, kas tika piemēroti 2019. gadā tiek apkopota un tās izvērtējums Finanšu ministrijas mājaslapā būs pieejams 2021. gada sākumā.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Saskaņā ar uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarāciju datiem, aprēķinātās uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaides 2019. gadā ir 18,11 milj. *euro*, kas ir par 10,20 milj. *euro* jeb 2,3 reizes vairāk nekā tika aprēķināts 2018. gadā (skatīt 4.1. tabulu).

No deklarētās nodokļa atlaižu summas 2019. gadā 53,8 % jeb 9,75 milj. *euro* ir pārskata gada ar nodokli apliekamās bāzes samazinājums apjomā, kas atbilst 50,0 % no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai,

bet ne vairāk kā par taksācijas periodā ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto ar nodokli apliekamo objektu kopsummu. Savukārt 4,96 milj. *euro* jeb 48,6 % no kopējā atlaižu pieauguma ir nodokļa atlaides par ziedojumiem palielinājums.

4.1. tabula Nodokļu maksātāju iesniegto uzņēmumu ienākuma nodokļa 2018. un 2019. taksācijas gada deklarāciju rindu apkopojums, tūkst. *euro*¹

Nodokļu atlaides	Deklarētā nodokļa atlaižu summa		Izmaiņas (2019.g. – 2018.g.)	
	2018. gadā	2019. gadā	tūkst. <i>euro</i>	%
Nodokļu atlaides par ārvalstīs samaksāto nodokli	71,83	1 437,98	1 366,15	
Nodokļu atlaide par ziedojumiem (75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 24% no 4.r.)	218,73	5 179,58	4 960,85	
Atlaides summa, kuru aprēķina nodokļu maksātājs, kurš turpina piemērot uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi saskaņā ar likuma "Par nodokļa piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās" ne vairāk kā 80% no 4.r.	0,00	892,90	892,90	
Atlaides summa, kuru aprēķina nodokļu maksātājs, kurš turpina piemērot uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 17. ² pantu (spēkā līdz 31.12.2017.) ne vairāk kā 4.r.	674,75	849,42	174,67	25,9
50% no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai (Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 14.pants; ne vairāk kā 17.r.+7.r.) kopsumma)	6 942,80	9 749,25	2 806,45	40,4
Kopā:	7 908,09	18 109,12	10 201,02	129,0

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

4.2.tabula Paziņojumu par fiziskai personai izmaksātajām summām un fizisko personu saimnieciskā darba veicēju iesniegto 2018. un 2019. gada ienākumu deklarāciju apkopojums, tūkst. *euro*²

Atvieglojumi		Aprēķinātā atvieglojumu summa		Izmaiņas (2019.g. – 2018.g.)	
		2018. gadā	2019. gadā	tūkst. <i>euro</i>	%
Neapliekamais minimums*	pensionāriem	1 458 913,00	1 551 898,30	92 985,29	6,4
	pārējiem	785 067,47	767 327,91	-17 739,56	-2,3
Par apgādājamiem*		651 263,08	747 435,05	96 171,97	14,8
Par invaliditāti*		114 165,00	118 175,42	4 010,42	3,5
Nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem*		11 955,21	11 532,40	-422,81	-3,5
Politiski represētajām personām*		33,52	25,72	-7,80	-23,3
Ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas (gada ienākumu deklarācijas D3 lapas 5.r.)		16 630,63	17 647,74	1 017,11	6,1
Fizisko personu deklarētie attaisnotie izdevumi izglītības un specialitātes iegūšanai, kvalifikācijas paaugstināšanai un medicīnas un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem kopā (gada ienākumu deklarācijas D lapas 6.r.)		141 210,14	126 869,37	-14 340,77	-10,2
Privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas un apdrošināšanas prēmiju maksājumi atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) gada ienākumu deklarācijas D lapas 7.r.)		102 373,23	92 083,96	-10 289,27	-10,1

* Informācija no paziņojumiem par fiziskajai personai izmaksātajām summām un no gada ienākumu deklarācijām par saimnieciskā darba veicējiem.

¹ Dati uz 09.09.2020.

² Dati uz 25.09.2020.

4.2. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parādi

VID administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2020. gada 1. janvārī bija 865,04 milj. *euro* un, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, tas ir samazinājies par 179,18 milj. *euro* jeb 17,2 % (skatīt 4.3. tabulu).

Kopējā parādu struktūrā 2020. gada 1. janvārī lielākais īpatsvars bija pievienotās vērtības nodokļa parādiem – 38,1 % jeb 329,49 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, tie samazinājušies par 115,51 milj. *euro* jeb 26,0 %, kas ir skaidrojams ar ievērojamu aktuālo parādu samazināšanos. Jāatzīmē, ka minētais samazinājums galvenokārt arī nodrošinājis VID administrēto kopbudžeta maksājumu kopējā parāda samazināšanos.

4.3. tabula VID administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2020. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, milj. *euro*

	Parāds 2019. gada 1. janvārī	Parāds 2020. gada 1. janvārī	Izmaiņas (2020. g. – 2019.g.)	
			milj. <i>euro</i>	%
Parādu summa kopā, t.sk.:	1 044,22	865,04	-179,18	-17,2
-aktuālie parādi	700,53	544,25	-156,28	-22,3
-termiņa pagarinājumi	85,83	41,74	-44,09	-51,4
-apturētie parādi	257,86	279,05	21,19	8,2
Uzņēmumu ienākuma nodoklis, t.sk.:	72,59	56,98	-15,61	-21,5
-aktuālie parādi	36,97	29,02	-7,95	-21,5
-termiņa pagarinājumi	4,21	0,74	-3,47	-82,3
-apturētie parādi	31,41	27,22	-4,19	-13,3
Pievienotās vērtības nodoklis, t.sk.:	445,01	329,49	-115,51	-26,0
-aktuālie parādi	267,08	171,95	-95,13	-35,6
-termiņa pagarinājumi	38,34	19,63	-18,70	-48,8
-apturētie parādi	139,60	137,91	-1,68	-1,2
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	53,54	41,38	-12,15	-22,7
-aktuālie parādi	40,81	6,36	-34,45	-84,4
-termiņa pagarinājumi	11,23	5,41	-5,82	-51,9
-apturētie parādi	1,49	29,61	28,12	1 881,7
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, t.sk.:	288,11	270,84	-17,27	-6,0
-aktuālie parādi	231,72	227,63	-4,09	-1,8
-termiņa pagarinājumi	13,56	5,74	-7,82	-57,6
-apturētie parādi	42,83	37,46	-5,37	-12,5
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, t.sk.:	150,40	131,46	-18,94	-12,6
-aktuālie parādi	104,51	88,59	-15,93	-15,2
-termiņa pagarinājumi	16,72	9,50	-7,21	-43,2
-apturētie parādi	29,17	33,37	4,20	14,4

Lai pārvarētu finansiālas grūtības, nodokļu maksātāji var lūgt piešķirt nodokļu samaksas termiņa pagarinājumus (turpmāk – termiņa pagarinājumi). 2019. gadā 7 669 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi³, kuriem termiņa pagarinājuma sākuma datums ir 2019. gadā, piešķirti 3 818 nodokļu maksātājiem par kopējo summu 101,68 milj. *euro*. 2019. gadā lielākais termiņa pagarinājumu skaits (1 256 jeb 16,4 % no kopējā piešķirto termiņa pagarinājumu skaita) un summa (36,15 milj. *euro* jeb 35,6 % no kopējās piešķirtās summas) piešķirts nodokļu maksātājiem, kuri darbojas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozarē. Visvairāk piešķirti pievienotās vērtības nodokļa samaksas termiņa pagarinājumi (799) par kopējo summu 30,23 milj. *euro*.

³ Dati uz 10.09.2020.